

УДК 338.432:519.25:330.341.1(477)

Чаплінський В.Р.,

*к.е.н., старший викладач кафедри економіки підприємства
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В РОЗРІЗІ ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Відмічено особливості формування та розвитку інтелектуальної власності в галузі сільського господарства. Визначено фактори, що стримують розвиток інноваційної діяльності та запропоновано рекомендації, що до їх виправлення.

Ключові слова: *інновація, інноваційна діяльність, інноваційний процес.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день рівень законодавчої та інституційної підтримки формування та розвитку інтелектуальної власності знаходиться начебто на достатньому рівні. Проте, в Україні все одно відбуваються масові, не покарані, порушення прав інтелектуальної власності, а рівень розвитку інноваційної діяльності у сільському господарстві є досить низьким.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження проблем розвитку інтелектуальної власності займались провідні вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: В. Гейц, В. Яценко, І. Калачова, К. Прокопенко, М. Кісіль, О. Шубравська, П. Музика, П. Саблук та інші.

Постановка завдання. Метою статі є дослідження законодавчо-правової підтримки з питань інтелектуальної власності, виявлення недоліків, що гальмують процес розвитку даної сфери та формування рекомендацій, що до їх виправлення.

Виклад основного матеріалу. Питання інноваційного розвитку аграрного сектору України, за умов розбудови інноваційно-інформаційного типу економіки, є досить гострим та хвилюючим. Інституційна структура, що функціонує у даній сфері є насиченою та розгалуженою і формується з: державного інституту створення, формування та розвитку інтелектуальної власності та інноваційної діяльності, “Національної академії аграрних наук України” (НААН, що відображає рівень функціонування та розвитку інноваційної діяльності АПК усієї країни). Головним завданням якої є наукове забезпечення розвитку галузей агропромислового комплексу України, а саме: проведення фундаментальних наукових досліджень у сфері агропромислового комплексу, а також розроблення на базі отриманих

нових знань, наукових продуктів для інноваційного розвитку агропромислового комплексу, використання яких сприятиме збільшенню обсягів виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції; розроблення нових та удосконалення існуючих форм, методів і способів проведення наукової роботи [3].

Державна інспекція у частині охорони прав на сорти рослин, яка забезпечує контроль за:

дотриманням юридичними та фізичними особами вимог законодавства з охорони прав на сорти рослин у сфері виробництва, використання, зберігання, реалізації та розмноження посадкового матеріалу сортів рослин;

збереженістю сортів рослин, реєстрацією ліцензійних договорів на їх використання та виплатою авторської винагороди;

веденням первинного насінництва власниками майнових прав інтелектуальної власності та підтримувачами сортів рослин;

набуттям прав на сорти рослин та їх реєстрацією;

ввезенням в Україну посадкового матеріалу (насіння) незареєстрованих в Україні сортів рослин;

дотриманням особистого немайнового права авторства на сорт, майнового права власника сорту, права попереднього користування і права при відновленні прав на сорт, права на поширення сорту в Україні, прав автора сорту при відмові власника від майнового права на сорт, порядку вивезення із України посадкового матеріалу (насіння) сортів рослин, що містять об'єкт інтелектуальної власності, угоди, укладеної між роботодавцем та автором сорту щодо виплати справедливої винагороди; забезпечує видачу дозвільних документів, сертифікатів, ліцензій, передбачених законодавством;

здійснює в установленому порядку управління майном державних інспекцій сільського господарства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополя, районах і підпорядкованих підприємств, установ та організацій, у тому числі науково-дослідних установ та лабораторій;

здійснює сертифікацію насіння і посадкового матеріалу сільськогосподарських рослин, призначених для реалізації на території України та міжнародної торгівлі з видачею сертифікату Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), та сертифікату Міжнародної асоціації з контролю за якістю насіння (ІСТА).

Також суттєвий вплив на розвиток інтелектуальної власності відіграє Державна служба інтелектуальної власності України, яка займається реалізацією державної політики у сфері інтелектуальної власності та внесенням на розгляд Міністра пропозицій щодо формування державної політики у сфері інтелектуальної власності [4].

Однією з проблем розвитку інноваційної діяльності сільського

господарства є унікальність аграрного сектору, яка характеризується своїми особливостями. Так, кількість охоронних документів, зокрема патентів, на пряму залежить від інноваційного розвитку, інноваційної діяльності. В той же час, процес розробки й перших випробувань фундаментальних новацій в аграрному секторі є досить довгим, оскільки перші об'єктивні результати наукових досягнень у селекції можна отримати через 15-20 років від початку, а в селекції порід тварин – 20-30 і більше років, що, в свою чергу, є особливістю тільки галузі сільського господарства [1, с. 184].

Крім особливостей формування інновацій у сільському господарстві, на ситуацію із зменшенням кількості правових документів та загального розвитку інтелектуальної власності в аграрному секторі економіки впливає ряд факторів [2]:

основними причинами даної ситуації є закони України щодо окремих об'єктів права інтелектуальної власності не приведені у відповідність із Європейськими стандартами захисту, що негативно впливає на захист прав інтелектуальної власності, а саме, низький рівень захисту біотехнологічних винаходів, строки охорони прав інтелектуальної власності на певні об'єкти (промислові зразки, сорти рослин тощо) не відповідають відповідним строкам в ЄС;

відсутність механізму підтримки патентування вітчизняних об'єктів інтелектуальної власності в іноземних державах тощо. Також не врегульовано питання щодо запобігання поданню заявок на винаходи в зарубіжні країни без попереднього подання заявок в Україні, що, у свою чергу, призводить до неконтрольованого відтоку інтелектуального капіталу за кордон;

неефективний захист прав на результати наукових досліджень від їх несанкціонованого використання та інших прав інтелектуальної власності;

не забезпечено дистанційного доступу громадськості до патентно-інформаційних ресурсів на безоплатній основі, зокрема, щодо опису винаходів, корисних моделей, промислових зразків, знаків для товарів і послуг, селекційних досягнень, що не сприяє ефективному захисту прав на такі об'єкти;

нестача кваліфікованих фахівців з питань захисту прав інтелектуальної власності в Україні, що потребують великого обсягу спеціальних теоретичних знань та практичного досвіду.

У зв'язку з даними недоліками та неточностями у захисті інтелектуальної власності пропонуємо ряд поправок та доопрацювань до законодавчо-правового поля формування та розвитку інтелектуальної власності аграрного сектору економіки.

Таблиця 1

Удосконалення нормативно-законодавчої бази, що регулює розвиток інтелектуального капіталу в Україні, з урахуванням міжнародного досвіду

Законо України	Директиви ЄС
<p align="center">ЗУ “Про охорону прав на зазначення походження товарів”</p> <p>Нерегламентована охорона прав на виробництво продукції сільського господарства</p>	<p align="center">Регламент комісії (ЄС) № 1898/2006 від 14 грудня 2006 року</p> <p>Встановлює докладні правила виконання Регламенту Ради (ЄС) № 510/2006 про захист географічних позначень та позначень походження сільськогосподарської продукції та продуктів харчування</p>
<p>Рекомендовано:</p> <p>Враховувати територіальні особливості виробництва сільськогосподарської продукції при реалізації маркетингової політики аграрними підприємствами</p>	
<p align="center">Закон України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” Стаття 6</p> <p>Правова охорона згідно з цим Законом не поширюється на такі об’єкти технології: сорти рослин і породи тварин; біологічні в своїй основі процеси відтворення рослин та тварин, що не відносяться до небіологічних та мікробіологічних процесів</p>	<p align="center">Директива 98/44/ЄС “про правову охорону біотехнологічних винаходів” Стаття 3,4</p> <p>В цілях цієї Директиви винаходи, які є новими, мають винахідницький рівень та придатні для промислового використання, є патентоспроможними, навіть якщо вони стосуються продукту, що складається або містить біологічний матеріал або процес, шляхом якого виробляється, обробляється або використовується біологічний матеріал. Біологічний матеріал, відокремлений від свого природного середовища або виготовлений шляхом технічного процесу, може бути предметом винаходу, навіть якщо він був уже раніше наявний в природі.</p> <p>Винаходи, які стосуються рослин або тварин, є патентоспроможними, якщо технічне втілення винаходу не обмежується певним сортом рослин або породою тварин</p>
<p>Рекомендовано:</p> <p>Надати статус патентоспроможних таким категоріям: сорти рослин і породи тварин, біологічні в своїй основі процеси відтворення рослин та тварин, що не відносяться до небіологічних та мікробіологічних процесів</p>	

Джерело: побудовано автором.

Першочерговим завданням є врегулювання та вдосконалення законодавства України, щодо захисту інтелектуальної власності відповідно до законодавства Європейського Союзу, що затверджено Законом України від 18.03.2004 р. № 1629-IV.

У зв’язку зі вступом України до Світової Організації Торгівлі та здійснення євро інтеграційних процесів проблема дослідження генетично-модифікованих організмів та їх практичного застосування є досить актуальною. Україна взяла на себе зобов’язання привести національне патентне законодавство у відповідність до європейського, що обумовлює необхідність приведення норм національного патентного права у відповідність до Директиви 98/44/ЄС про правову охорону біотехнологічних винаходів. Враховуючи вагомість біотехнологічної та генної інженерії, на сьогоднішній день, захист біотехнологічних винаходів

безсумнівно матиме фундаментальне значення для промислового розвитку.

Наступний закон, який потребує адаптації до європейського законодавства пов'язаний з особливістю походження товарів сільського господарства, а саме, на продуктах мають міститись усі відомості стосовно виробничого процесу, сировини та територіального місця розташування виробництва. Лише живі тварини, м'ясо та молоко можуть вважатися сировиною згідно з частиною 3 статті 2 Регламенту (ЄС) № 510/2006. Будь-яке обмеження щодо походження сировини для географічного позначення повинно обґрунтовуватися з урахуванням зв'язку, зазначеного у підпункті (ii) підпункту (f) частини 2 статті 4 Регламенту (ЄС) № 510/2006. Щодо продукції тваринного походження, зазначеної згідно з позначенням походження, детальні правила щодо походження та якості корму повинні включатися до технічної характеристики такої продукції. Корм за можливості повинен походити з визначеної географічної території.

Проблемою законодавчої бази захисту інтелектуальної власності сільськогосподарського господарства є не тільки невідповідність європейським директивам, а й недоліки та неточності усієї системи, що потребують негайних змін:

формулювання жорсткіших умов захисту інтелектуальної власності. А саме, у статті 176 та 177 Кримінального Кодексу України кримінальна відповідальність настає тільки у випадку, коли правопорушення завдало матеріальної шкоди у значному розмірі (тобто знаходиться у діапазоні 20- 200 неоподаткованих мінімумів громадян). Враховуючи особливості інтелектуальної власності не завжди вдається чітко визначити розмір отриманої шкоди від незаконного використання авторських прав чи інших правових документів, що, у свою чергу, формує шляхи ухилення від кримінальної відповідальності. Також у статтях вказано, що тільки умисне правопорушення вважається караним, що, на нашу думку, є невірним підходом і формує також шляхи ухилення від кримінальної відповідальності. Пропонуємо вдосконалити пункт 1 статті 176, 177 Кримінального Кодексу України, а саме: “умисне та неумисне порушення прав інтелектуальної власності яке завдало матеріальної та моральної шкоди караються...”;

спрощення процедури патентування, а саме: зменшити оплату за юридичні послуги по видачі патенту, спростити процедуру підготовки документів для подачі до Державної служби інтелектуальної власності та скоротити тривалість видачі патенту;

врегулювання питання щодо запобігання поданню заявок на винаходи в зарубіжні країни без попереднього подання заявок в Україні, що, у свою чергу, призводить до неконтрольованого відтоку інтелектуального капіталу за кордон.

Висновки. Сучасна ситуація в Україні вимагає пошуку нових підходів реформування та вдосконалення існуючого середовища формування та

розвитку інтелектуальної власності. Пріоритетним шляхом вирішення даної ситуації є вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, що регламентує діяльність даної сфери економіки. Вирішення проблем, що існують на даний момент у середовищі інтелектуальної власності сформує потужніший потенціал для розвитку інтелектуального капіталу та нової економічно ефективної системи господарювання України.

Список використаних джерел

1. Інноваційні трансформації аграрного сектора економіки : [моногр.] / [Шубравська О.В., Пасхавер Б.Й., Молдаван Л. В. та ін.]; за ред. О. В. Шубравської; НАН України, Інститут економіки та прогнозування.– К.: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2012.–496с.
2. Офіційний веб-портал державної служби інтелектуальної власності України // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/constitution.html>.
3. Національна академія аграрних наук // Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.uaan.gov.ua/content/pro-naan>.
4. Положення про Державну службу інтелектуальної власності України / Указ Президента України № 436/2011 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/13415.html>.

Summary. The peculiarity of intellectual property in the field of agriculture. The factors hampering the development of innovation and propose recommendations to correct them.

Key words: *innovation, innovation, innovation process.*

УДК 330:658

Кавуненко Л.Ф.,

к.э.н., с.н.с.

ГУ «Институт исследований научно-технического потенциала и истории науки им. Г.М. Доброва НАН Украины»,

Велентейчик Т.Н.,

м.н.с.

ГУ «Институт исследований научно-технического потенциала и истории науки им. Г.М. Доброва НАН Украины»,

г. Киев

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ИНФРАСТРУКТУРА УКРАИНЫ: СТАНОВЛЕНИЕ, ФОРМИРОВАНИЕ, РАЗВИТИЕ

В статье рассматриваются вопросы становления и развития исследовательской инфраструктуры Украины, дается краткое описание элементов исследовательской структуры Украины.